

Література

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV: із змінами та доп. станом на 2 грудня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

2. Фридмен Л. Введение в американське право / Л. Фридмен; пер. с англ. / под ред. М. Калантаровой. – М.: Прогресс, 1992. – 286 с.

УДК 347.65/.68

Когут В.А., студент,
Юридичний факультет,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: Грубінко А.В., к.і.н., доцент

СПАДКОВІ ПРАВА ЖІНОК ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗВИЧАЄВИМ ПРАВОМ

Норми звичаєвого права в українських землях склалися історично в процесі становлення та розвитку суспільного життя. Щодо спадкового права то спадкове майно в українській родині складала спільна сімейна власність. Українське спадкове право будувалося на сімейних та родинних засадах спадкування. Перехід майна небіжчика здійснювався з урахуванням звичаїв, що склалися впродовж віків, зберігаючи етнічні традиції народу, який заселяв територію України. Майно померлого переходило до членів родини (роду) і використовувалося ними на свій розсуд: для загальних потреб та для захисту від нападників. У разі відсутності заповідального розпорядження розподіл спадщини здійснювався за тими самими принципами кровних зв'язків та обмежень, що склалися за старим звичаєм. Обов'язково враховувалася воля глави роду або князя за їх життя. Спадкування без заповіту тісно пов'язано зі звичаєм розподілу майна. Якщо помирав батько і не залишав «ряду», спадщина розподілялася серед тих спадкоємців і тим способом, як би хотів це зробити за життя спадкодавця. За загальним правилом звичаю доби Київської Русі чоловік і жінка (одружені) не спадкували один після одного. Вони мали право довічного користування майном, яке належало їм особисто, та майном родини [2, с. 15].

Після смерті чоловіка дружині належала та частка, яка була їй виділена за життя чоловіка для користування, та одержане нею на інших підставах за правом: «...А що чоловік їй залишав то їй належить, а спадщину свого чоловіка не одержить; а будуть діти від першої дружини, то одержать діти матері своєї, коли їй залишено, а обидві матері своє візьмуть». Не позбавлялися права на спадок і діти від другої матері.

Водночас жінка-вдова мала особисте право на розпорядження своїм майном не тільки на користь своїх синів або дочок, а й передати його іншим особам, які її утримували («кому мати хоче, тому й віддасть»). У разі смерті матері без ряду (заповіту) її частку майна одержує «...той, у кого вона жила у дворі, хто її годував і де вона померла» [4, с. 1].

Крім того, як зазначає Нелін О., до досягнення повноліття спадкоємців спадком розпоряджалася їхня мати. У цьому разі вона мала виняткове право проживання у будинку свого чоловіка. При цьому не мало значення, чи хочуть цього її дорослі діти. Як уже зазначалось, вдова отримувала частку майна від чоловічого спадку, а також своє материнське майно (посаг, жіночі речі), якими вона розпоряджалася на свій розсуд. Однак заповідати вона могла лише своїм дітям. У разі смерті матері-вдови без заповіту її частка майна діставалася тому з дітей, хто за нею доглядав. У разі поганого ставлення синів до матері вона мала право свою частку майна заповідати доньці. Якщо вдова одружувалася вдруге, то з найближчих родичів призначався опікун, який користувався прибутками з майна підопічного. Опікуном могла бути і стороння людина, якщо про це прямо вказувалося в заповіті. З досягненням повноліття спадкоємцями опікун мав повернути належне їм майно. Якщо з вини опікуна щось пропадало, то він повинен був відшкодувати збитки [3, с. 9].

Таким чином, можна констатувати, що руське спадкове право визнавало материзну – майно, що було власністю матері. Права спадкоємців на материзну відрізнялися від їхніх прав на батьківщину, і ця відмінність знайшла відображення вже в «Руській правді».

Так, за однією з історичних гіпотез, перші початки спадкування зіставляються з нормами Руської Правди про кровну помсту, звідки робиться висновок, що кровна помста відбувалася родичами в тому ж порядку, в якому вони успадковували. При цьому родичі призивалися до спадщини в такому порядку: брат; якщо його не було - син; якщо і його не було - батько; далі - племінник від брата, племінник від сестри. Бічні родичі, крім братів, що не призивалися до спадщини; брат успадковував перед сином; жінки за загальним правилом не успадковували (виняток - право дружини на отримання деякої частини майна). Однак ці висновки - лише гіпотеза, бо з договорів з греками слідує безперечно тільки те, що на Русі маєток померлого надходив в сім'ю, «милим ближнікам».

Література

1. Нелін О. Еволюція норм спадкового права в процесі становлення і розвитку правової системи України / О. Нелін // Юридична Україна. – № 1. – 2013. – С. 62-66.

2. Нелін О. І. До питання спадкового права Київської Русі / О. І. Нелін // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. – Вип. 131: Правознавство. – Чернівці: Рута. – 2002. – С. 13-16.

3. Нелін О. І. Правове регулювання спадкових відносин в Україні (IX-

XIX ст.) / О. Нелін // Юридична Україна. – № 2. – 2014. – С. 8-12.

4. Чуйкова В. До витоків українського спадкового права / В. Чуйкова // Юридичний радник. – № 6 (72). – 2013. – С. 1.

УДК 347.962

Кудра І.А., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Тимченко А. П., к.ю.н., доцент

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ В УКРАЇНІ

У сучасній національній правовій системі, у зв'язку з постійним оновленням законодавства, намаганнями законодавчої влади найбільш повно врегулювати весь спектр суспільних відносин, склалася непроста ситуація, що відзначається великою кількістю прогалин. Таке становище можна пояснити тим, що на практиці часто зустрічаються випадки, коли прийняті компетентними органами і посадовими особами правові акти суперечать Конституції. Зважаючи на це розвитку і вдосконаленню права в сучасній правовій системі повинна сприяти судова практика розвиток якої необхідно стимулювати в якості додаткового джерела національного права.

В українській правовій системі визначальне місце в ієрархії джерел права посідає закон, що регулює всі типові та нетипові суспільні відносини. Водночас в українському праві спостерігається тенденція до уточнення ідеї панівної ролі закону шляхом підвищення ролі судової практики. На основі закону як первинного джерела права поступово формується необхідна правова інфраструктура для сворення і дії судового прецеденту як вторинного джерела права, похідного від закону [1, с. 23]. В умовах незбалансованості судова система як жодна інша потребує запровадження додаткових засобів її узгодженого функціонування, зокрема й досягнення єдності судової практики, одним з яких є інститут судового прецеденту [2, с. 37].

Україні, як і будь-якій іншій країні романо-германської правової сім'ї, притаманні судові прецеденти у вигляді усталеної судової практики та переконливого прецеденту (у першу чергу, рішень ВСУ та вищих спеціалізованих судів). Є багато чинників загального характеру, що стримують розвиток судового прецеденту в праві України. До них належать корумпованість суддів, недостатній рівень кваліфікації суддів, вади системи підбору суддів, недотримання принципу незалежності суддів, відсутність ефективного механізму притягнення суддів до відповідальності за прийняття свідомо неправомірних рішень тощо.

На користь впровадження судового прецеденту як джерела права